

PM 2010:136 RVII (Dnr 001-1555/2010)

Bortom fagert tal – Om bristande tillgänglighet som diskriminering (Ds 2010:20)

Remiss från Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Som svar på remissen "Bortom fagert tal – Om bristande tillgänglighet som diskriminering" (Ds 2010:20) åberopas vad som anförs i denna promemoria.

Föredragande borgarrådet Anna König Jerlmyr anför följande.

Ärendet

Integrations- och jämställdhetsdepartementet har remitterat promemorian "Bortom fagert tal – om bristande tillgänglighet som diskriminering" (Ds 2010:20) till Stockholms stad.

I promemorian föreslås att det i diskrimineringslagen (2008:567) ska införas en ny bestämmelse om förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

En nyhet enligt förslaget är att en fastighetsägare eller någon annan som har ett bestämmandeinflytande över möjligheten att vidta tillgänglighetsåtgärder, i vissa fall ska kunna åläggas att betala den diskrimineringsersättning som kan utgå i stället för den verksamhetsansvarige.

Det föreslås att "funktionshinder" i regeringsformen, diskrimineringslagen, lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen och högskolelagen (1992:1434) ska ersättas med begreppet "funktionsnedsättning".

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kommunstyrelsens handikappråd, socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden, utbildningsnämnden, äldre- och socialnämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd och Kungsholmens stadsdelsnämnd för yttrande. Även idrottsnämnden och Stockholms Stadshus AB har yttrat sig. Stockholms Stadshus AB har i sin tur remitterat ärendet till dotterbolagen AB Svenska Bostäder, Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB) och Micasa Fastigheter i Stockholm AB.

Stadsledningskontoret anser att de styrande dokument som Stockholms stad antagit är i överensstämmelse med vad som nu föreslås i promemorian, men bedömer att det kommer att bli svårt att hinna åtgärda samtliga tillgänglighetsfrämjande åtgärder fram till det att lagförslaget börjar gälla och att staden därför bör få en rimlig tidsram för att genomföra nödvändiga åtgärder.

Kommunstyrelsens handikappråd anser att det är viktigt att lagen inte förses med allt för många förbehåll.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden anser att de föreslagna diskrimineringsbestämmelserna tydliggör tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning som en rättighet, men att brister i tillgänglighet inte får reduceras till att bli en enskild angelägenhet. Fokus måste fortfarande ligga på tillgänglighetsarbetet som ett gemensamt ansvar som rör alla människor och samhällsnivåer.

Exploateringsnämnden anser att det föreslagna systemet kan innebära att nybyggnadsprojekt där tillgängligheten beaktas enligt PBL:s prövningssystem, efter avvägning mot andra intressen, kan komma att överprövas av domstol vid en skälighetsbedömning enligt diskrimineringslagen med annorlunda prövningskriterier.

Fastighetsnämnden anser att en svårighet med den nya bestämmelsen kan vara att bedöma vad som är skäliga tillgänglighetsåtgärder och vilka krav som kan ställas på en verksamhets tillgänglighetsanpassning utifrån dess ekonomiska och funktionella förutsättningar.

Idrottsnämnden anser att en viktig del är att arbetet breddas för att även innefatta andra åtgärder än den fysiska tillgängligheten, så som att information ska vara tillgänglig för fler och att skyltningen ska vara så lättförståelig som möjligt.

Stadsbyggnadsnämnden instämmer i departementets förbehåll att effekterna av förslaget inte är tillräckligt belysta och att detta till exempel gäller konsekvenserna för dem som tillhandahåller varor, tjänster eller bostäder samt vilka verksamheter som därmed avses och lokaler som berörs.

Trafikkontoret anser att det är mycket oklart i promemorian vad skälighetsbedömningens tredje punkt, som handlar om en verksamhets möjlighet att bära kostnaderna för en tillgänglighetsåtgärd, kommer att innebära för en kommun som kan anses ha stora möjligheter att bära mycket stora kostnader.

Trafikkontorets handikappråd anser att den föreslagna lagstiftningen kommer att bidra till en ökad tillgänglighet i Stockholm för personer med funktionsnedsättning.

Utbildningsnämnden anser att det bör anses skäligt, och inte heller diskriminerande, att genomföra vissa åtgärder först när en elev med funktionsnedsättning skrivs in på en skola.

Äldrenämnden anser att förslagen i promemorian inte kommer att öka kostnaderna för äldreomsorgens verksamheter vilka i huvudsak redan är tillgängliga.

Bromma stadsdelsnämnd anser att en förbättrad tillgänglighet leder till att fler kan delta i samhällslivet och leva ett självständigt liv på lika villkor.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd anser att de åtgärder som kan komma att krävas kan bli mycket kostsamma eftersom det inte längre handlar om enkelt avhjälpta hinder utan om hinder som kräver t.ex. omfattande ombyggnation av fastigheter.

Kungsholmens stadsdelsnämnd anser att det är mycket svårt att överblicka effekterna av utredarens förslag i praktiken för både staden och stadsdelsnämnderna.

Stockholms Stadshus AB anser att rimlighets- och skälighetsbedömningen i sammanhanget är viktigt vid beslut om när en eventuell diskrimineringsersättning ska utgå i förhållande till berörda fastighetsägare.

Mina synpunkter

Alla människor är unika och har samma värde med olika drömmar och egna beslut att fatta. Och alla människor ska ha möjlighet att delta i samhället utifrån sina individuella förutsättningar.

Alla former av diskriminering är också hinder mot ett öppet och inkluderande samhälle. Stockholms stad har sedan 1998 satsat drygt en miljard kronor för att göra staden mer tillgänglig – en stad för alla, oavsett funktionsnedsättning. Stockholms stads handikappolitiska program, eller ”Stockholm – en stad för alla” grundar sig på samma principer som FN-konventionen, att de mänskliga rättigheterna gäller alla – även personer med funktionsnedsättning.

Regeringens promemoria har varit på en bred remiss i staden. Detta är en angelägen reform. Ett flertal av remissinstanserna är positiva till promemorians ambitioner. Förslaget innebär en utökad och förtydligad ansvarsfördelning i tillgänglighetsfrågorna vilket minskar risken att tillgänglighetsfrämjande åtgärder undviks. Det finns däremot en viss oro hos remissinstanserna. Det gäller bland annat att vad som är skäligt måste bestämmas från fall till fall. Jag anser att förslaget är otydligt vad gäller hur kraven på tillgänglighet enligt diskrimineringslagen ska förhålla sig till krav i andra lagar och regelverk. En möjlig tolkning är att förslaget innebär att det som betraktas som tillgänglighet enligt regelverk och lagstiftning blir ifrågasatt och föremål för prövning i domstol enligt diskrimineringslagen. Vilka regler som i så fall bör väga tyngst bör i sådana fall utredas.

Det är viktigt att staten tar ett ekonomiskt ansvar för de kostnadseffekter som kommer att uppstå vid förändringar i lagstiftningen.

Avslutningsvis anser jag att det bör utredas om det vid sidan av regler för en miniminivå behövs regler för en maxnivå som kan dämpa åtgärder som blir orimligt betungande eller äventyrar verksamheten för till exempel mindre näringsidkare. Det är angeläget att utformningen av de nya reglerna blir sådana att små näringsidkare inte drabbas på ett oskäligt sätt.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Som svar på remissen ”Bortom fagert tal – Om bristande tillgänglighet som diskriminering” (Ds 2010:20) åberopas vad som anförs i denna promemoria.

Stockholm den 11 november 2010

ANNA KÖNIG JERLMYR

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. ”Bortom fagert tal – Om bristande tillgänglighet mot diskriminering” (Ds 2010:20), sammanfattning

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Tomas Rudin* (S) och *Per Bolund* (MP) enligt följande.

Vi föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

Att som svar på remissen ”Bortom fagert tal – Om bristande tillgänglighet mot diskriminering” (DS 2010:20) återopa följande:

Otillgänglighet ska klassas som diskriminering. Vi behöver gå längre än i departementspromemorian ”Bortom fagert tal - Om bristande tillgänglighet som diskriminering (DS 2010:20). Det är tveksamt om sanktioner i form av diskrimineringsersättning är tillräckligt effektivt för att motverka överträdelser av lagstiftningen. Ett sanktionssystem som fungerar i praktiken måste utarbetas.

Alla människor, oavsett funktionsnedsättning, ska ha lika möjlighet till full delaktighet. Detta innebär att dyslektiker, synskadade och människor med ett intellektuellt funktionshinder ska kunna ta del av offentlig information.

Lagstiftningen ska ställa krav på tillgänglighet, inklusive rätt att kräva ombyggnad och rätt för handikapporganisationer att överklaga plan- och byggärenden. Oklarheter om vad som avses med skäliga åtgärder i den föreslagna lagstiftningen i förhållande till bygglagstiftningen måste redas ut. Om normerna i Plan- och bygglagen (PBL) visar sig vara lägre i förhållande till den ambition som avses i den nya lagstiftningen, bör PBL skärpas. Gällande lagar ska vara i linje med FN:s konvention om ”rättigheter för personer med funktionsnedsättning”, som Sverige ratificerat.

För att kommunerna ska kunna leva upp till en strängare lagstiftning måste tillräckliga resurser ställas till förfogande.

Kommunstyrelsen

Reservation anfördes av *Carin Jämtin*, *Roger Mogert* och *Tomas Rudin* (alla S), *Emilia Hagberg* och *Stefan Nilsson* (båda MP) och *Ann-Margarethe Livh* (V) med hänvisning till reservationen av (S) och (MP) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Integrations- och jämställdhetsdepartementet har remitterat promemorian ”Bortom fagert tal – om bristande tillgänglighet som diskriminering” (Ds 2010:20) till Stockholms stad.

I promemorian föreslås att det i diskrimineringslagen (2008:567) ska införas en ny bestämmelse om förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

En nyhet enligt förslaget är att en fastighetsägare eller någon annan som har ett bestämmandeinflytande över möjligheten att vidta tillgänglighetsåtgärder, i vissa fall ska kunna åläggas att betala den diskrimineringsersättning som kan utgå i stället för den verksamhetsansvarige.

Det föreslås att ”funktionshinder” i regeringsformen, diskrimineringslagen, lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen och högskolelagen (1992:1434) ska ersättas med begreppet ”funktionsnedsättning”.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kommunstyrelsens handikappråd, socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden, utbildningsnämnden, äldre- och barnnämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd och Kungsholmens stadsdelsnämnd för yttrande. Även idrottsnämnden och Stockholms Stadshus AB har yttrat sig. Stockholms Stadshus AB har i sin tur remitterat ärendet till dotterbolagen AB Svenska Bostäder, Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB) och Micasa Fastigheter i Stockholm AB.

<i>Innehållsförteckning</i>	<i>Sid</i>
Kommunstyrelsens handikappråd	8
Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden	8
Exploateringsnämnden	10
Fastighetsnämnden	15
Idrottsnämnden	16
Stadsbyggnadsnämnden	16
Trafikkontoret	18
Trafikkontorets handikappråd	20
Utbildningsnämnden	21
Äldre- och barnnämnden	23
Bromma stadsdelsnämnd	24
Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd	24
Kungsholmens stadsdelsnämnd	26
Stockholms Stadshus AB	26

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 9 september 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Definitioner: Funktionsnedsatt

Stadsledningskontoret delar uppfattningen att begreppet ”funktionshinder” i regeringsformen, diskrimineringslagen, lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen och högskolelagen (1992:1434) bör ersättas med ”funktionsnedsättning”.

Kontoret bedömer att de föreslagna ändringarna i definitioner och begrepp är en naturlig följd av ett aktuellt handikappolitiskt förhållningssätt och är helt i linje med stadens aktuella språkbruk inom funktionshinderområdet.

Vidare anser kontoret att förslaget när fråga i övrigt uppkommer om att göra ändringar i författningar där uttrycken handikapp eller funktionshinder förekommer, bör det övervägas att samtidigt ersätta dessa uttryck med funktionshinder respektive funktionsnedsättning är bra. De styrande dokumenten som Stockholms stad antagit är i överensstämmelse med vad som nu föreslås i promemorian.

Socialstyrelsens terminologiråd har upprättat en s.k. termbank som innehåller begrepp och termer som Socialstyrelsen tillsammans med bl.a. Sveriges kommuner och landsting rekommenderar. Socialstyrelsen föreslår användningen av begreppet ”person med funktionsnedsättning” för att beskriva en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga till följd av sjukdom eller annat tillstånd eller till följd av en medfödd eller förvärvad skada. Begreppet ”funktionshinder” avser de begränsningar eller utestängning som en person som har en funktionsnedsättning kan uppleva i mötet med en otillgänglig omgivning.

I december 2004 beslutade kommunfullmäktige om ett nytt handikappolitiskt program för Stockholms stad som gäller från 1 januari 2005. Programmet följer FN:s standardregler samt den nationella handlingsplanens intentioner, det vill säga att personer med olika funktionsnedsättningar ska kunna ta del av hela samhällets utbud på samma villkor som andra. Programmet är ett styrdokument för stadens nämnder och bolagsstyrelser. I programmet följs Socialstyrelsens föreslagna terminologi vilket stadsledningskontoret bedömer inte strider mot förslaget i promemorian.

Definitioner: Tillgänglighet

Stadsledningskontoret anser i likhet med promemorians slutsatser att en legal definition av begreppet ”tillgänglighet” inte bör införas i de författningar där uttrycket förekommer. Inte heller anses att en definition av vad som avses med tillgänglighet bör införas i diskrimineringslagen.

Stockholms stad har ett mål att år 2010 vara världens mest tillgängliga huvudstad - en stad för alla, oavsett funktionsnedsättning. Det beslutade kommunfullmäktige år 1998. I detta mål samt Stockholms stads vision 2030 har staden byggt upp målsättningen för arbetet kring begreppen tillgänglighet, användbarhet och delaktighet.

Ny bestämmelse i diskrimineringslagen

Stadsledningskontoret bedömer att förslaget om att i diskrimineringslagen (2008:567) införa en ny bestämmelse om förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning står i överensstämmelse med stadens för övrigt styrande dokument.

Förbudet föreslås gälla för alla de samhällsområden där diskrimineringslagens övriga regler gäller idag. Ansvar för arbetsgivare att vidta stöd – och anpassningsåtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska komma i en situation som är jämförbar med andra utökas till att också gälla inhyrd och inlånad arbetskraft samt PRAO elever och praktikanter. Förslaget till ny diskrimineringsbestämmelse omfattar bara sådana åtgärder som är ”skäligen”. Den som bryter mot förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet kan åläggas att betala diskrimineringsersättning till den som därigenom missgynnats.

Förslaget som läggs fram i promemorian föreslås träda i kraft den 1 juli 2012, med undantag för de terminologiska ändringarna som av konstitutionella skäl föreslås träda i kraft den 1 januari 2015.

Stockholms stad är som andra kommuner och landsting bundet att följa gällande lagar och författningar och bedömer att förslaget är i linje med ambitionen att vara en tillgänglig och användbar stad som är fri från diskriminering.

En nyhet enligt förslaget är att en fastighetsägare eller någon annan som har ett bestämmande inflytande över möjligheten att vidta tillgänglighetsåtgärder, i vissa fall kan åläggas

att betala diskrimineringsersättningen i stället för den verksamhetsansvarige. Så kan bli fallet om fastighetsägaren eller någon annan, med stöd av sin äganderätt eller annan liknande rättighet, hindrar eller påtagligt försvårar att tillgänglighetsåtgärder kan komma till stånd.

Förslaget innebär utökad och förtydligad ansvarsfördelning i tillgänglighetsfrågan och minskar därmed risken att låta bli att genomföra tillgänglighetsfrämjande åtgärder. Detsamma gäller det utökade ansvaret för arbetsgivare och utbildningssamordnare som förslaget innebär.

I övrigt är det mycket svårt att bedöma konsekvenserna av förslaget för staden.

Stadsledningskontoret uppfattar att förslaget ligger i linje med målen i stadens handikappspolitiska program.

- Nämnder och bolagsstyrelser ska aktivt skapa ett tillgängligt Stockholm. De anställda ska ges en ökad medvetenhet och kunskap om människor med funktionsnedsättning i syfte att förbättra bemötandet och möjliggöra delaktighet och jämlikhet.

- Nämnder och styrelser ska också aktivt verka för att medborgare, näringsliv, organisationer, mm, får ökad kunskap och medvetenhet om levnadsförhållanden för människor med funktionsnedsättning i syfte att förbättra bemötandet och att möjliggöra delaktighet och jämlikhet.

Ekonomiska aspekter

Insatser som skapar en användbar och tillgänglig stad för alla är en investering på lång sikt. Kontoret poängterar att precis som redovisats i promemorian är det mycket svårt att uppskatta de direkta kostnaderna och intäkterna till följd av förslaget.

Kontoret menar att det finns två aspekter att beakta, kort- respektive långsiktigt.

Den kortsiktiga aspekten handlar i huvuddrag om arbetet med att åtgärda befintliga brister i gatumiljön. Under åren 1999-2010 har kommunfullmäktige i Stockholm årligen avsatt 100 mnkr för Tillgänglighetsprojektet, ett arbete med målet att förbättra tillgängligheten i utemiljön, i stadens fastigheter, kultur och idrottsanläggningar.

Trots att staden har genomfört och fortsätter att genomföra stora satsningar på tillgängligheten återstår mycket att göra då staden och dess bolag är mycket stora fastighetsägare. Stadsledningskontoret bedömer att det kommer att bli svårt att hinna åtgärda samtliga tillgänglighetsfrämjande åtgärder fram till att lagförslagen börjar gälla. Staden bör få en rimlig tidsaspekt för att genomföra nödvändiga åtgärder.

Ur en långsiktig aspekt är stadsledningskontoret av den åsikten att arbetet med tillgängligheten liksom finansiering, ska ingå som en naturlig del i den ordinarie verksamheten i stadens alla bolag och förvaltningar. För att säkerställa att alla nya anläggningar och all ny bebyggelse får en god tillgänglighet är det viktigt att tillgänglighetsaspekterna beaktas i ett tidigt skede och sedan ingår som en naturlig del i hela planerings- och byggprocessen. Kontoret bedömer att de direkta kostnaderna för att åtgärda befintliga brister i miljön generellt sett alltid kommer att vara högre än de kostnader som är förenade med att redan i planeringsarbetet beakta de tillgänglighetsfrämjande åtgärder.

Till sist vill kontoret understryka osäkerheten som råder när det, liksom i frågan om nu gällande diskrimineringsförbuden mot bristande tillgänglighet, är skäliga åtgärder som krävs. I promemorian framgår det att vad som är skäligt måste bestämmas från fall till fall. Kontoret ser exempelvis att det kan medföra höga kostnader att genomföra åtgärder som kan anses rimliga men endast kommer ett fåtal personer till godo. Exempelvis i en skola där en åtgärd kan anses befogad att utföra men om skolan har väldigt få elever blir nyttjandegraden väldigt låg i sig, och alternativanvändningen av insatta resurser måste kunna diskuteras.

Avslutande reflektioner

En huvudstad i världsklass är en stad för alla.

För att allt detta ska bli verklighet ser stadsledningskontoret behovet av en framtida funktionshinderpolitik inriktad mot ett samhälle som är planerat och utformat för att det ska fungera för så många människor som möjligt utan särskilda anpassningsåtgärder. Kontoret instämmer i att utformningen av en sådan politik måste ske genom ett brett deltagande av representanter för olika samhällssektorer, experter och sakkunniga inom olika verksamhetsområden, inte minst personer med funktionsnedsättning, samt med parlamentarisk representation.

Stadsledningskontoret vill avslutningsvis understryka tre faktorer som bedöms viktiga i tillgänglighetsarbetet.

För det första är tillgänglighet en rättighetsfråga och därmed allas ansvar. För Stockholms stads del måste frågan vara förankrad i och genomsyra alla nämnder och styrelser i staden.

För det andra är det viktigt att förhindra att ny otillgänglighet skapas. Kraven på tillgänglighet bör preciseras i samband med nybyggnad och ändring av allmänna platser. Tillgängligheten till transportsystemet bör fortlöpande förbättras och beaktas vid planering och upphandling av infrastruktur, färdmedel, trafik och övriga tjänster.

Som tredje faktor bör konkreta mätbara mål för fysiska åtgärder tas fram. För Stockholms del bör detta göras av de nämnder och styrelser som har ett ansvar för stadens mark.

Kommunstyrelsens handikappråd

Kommunstyrelsens handikappråds tjänsteutlåtande daterat den 18 oktober 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Att otillgänglighet ska klassas som diskriminering har utretts i snart 20 år. Det finns därför inte så mycket att säga som inte är sagt. Nu är det viktigt att förslagen genomförs. Kommunstyrelsen bör absolut tillstyrka förslaget. Det är viktigt att det genomförs nu. Vi vänder oss också emot att det ska göras en särskild kostnadsberäkning. Mänskliga rättigheter är inget man prissätter utan de bör gälla oavsett kostnad. Det är också viktigt att en sådan lagstiftning inte förses med allt för många förbehåll. Risker finns då att det i praktiken blir verkningslöst eller i varje fall inte får någon större betydelse.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 30 september 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Reservation anfördes av Karin Rågsjö (v), Mia Sundelin m.fl. (s) och Stefan Nilsson (mp), *bilaga 1*.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 13 augusti 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen ser positivt på departementspromemorians förslag om att i diskrimineringslagen (2008:567) införa en ny bestämmelse om förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Förvaltningen bedömer att en sådan bestämmelse kan fungera som förstärkare av annan redan befintlig lagstiftning som rör tillgänglighet. Förvaltningen vill dock lyfta fram att arbetet för ökad tillgänglighet också måste innehålla insatser som stimulerar till förbättrad tillgänglighet. Den i särklass mest synbara handikappolitiska satsningen i Stockholms stad har varit ett tillgänglighetsprojekt inom trafikkontoret med en årlig investering på tillgänglighetsskapande åtgärder med totalt 100 mnkr/år sedan 1999. Tillgänglighetsprojektet har haft i uppdrag att åtgärda enkelt avhjälpta hinder i gatu- och stadsmiljö samt i egna fastigheter. Medel från projektet har tillskjutits för att avhjälpa enkla hinder på idrotts- och kulturinrättningar. Tillgänglighetsprojektets insatser har systematiserats och prioriterats genom framtagande av stadsdelsvisa inventeringar och handlingsplaner.

Begrepp och definitioner

De föreslagna ändringarna av definitioner och begrepp är en naturlig följd av ett aktuellt funktionshinderpolitiskt förhållningssätt och har bland annat Socialstyrelsens termbank som

utgångspunkt. Termbanken har upprättats av Socialstyrelsens terminologiråd och innehåller begrepp och termer som Socialstyrelsen tillsammans med bl. a. Sveriges kommuner och landsting rekommenderar. Förvaltningen vill i sammanhanget påpeka att ”funktionshinder” i förslaget till diskrimineringslagen 2 kap 5 § (Del 1, s. 29) bör ändras till ”funktionsnedsättning”.

Stadens aktuella språkbruk inom verksamhetsområdet Funktionsnedsättning är enligt förvaltningens uppfattning helt i linje med föreslagna definitioner i promemorian. Staden tillämpar redan idag de definitioner som återfinns i Socialstyrelsens termbank, bland annat i förslaget till reviderade riktlinjer för insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning. I pågående revidering av stadens handikappolitiska program sker likaså en anpassning av terminologin. Programmet kommer att utgå från FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och beakta nationella handikappolitiska inriktningsmål samt Vision 2030 för Stockholms stad.

Förvaltningen instämmer i att en legaldefinition av begreppet ”tillgänglighet” inte bör införas i de författningar där uttrycket förekommer, inte heller i diskrimineringslagen, eftersom begreppets innebörd måste kunna bestämmas i relation till det sammanhang och den lagstiftning där begreppet förekommer.

Skäliga åtgärder

Förvaltningen delar uppfattningen att en möjlig och rimlig nivå för en diskrimineringslagstiftning mot bristande tillgänglighet bör begränsas till åtgärder som kan anses som skäliga. En sjätte punkt föreslås under 1 kap 4 § diskrimineringslagen som beskriver vad som särskilt ska beaktas vid prövningen av om en åtgärd är skälig. Förteckningen är inte uttömmande, utan även andra faktorer ska kunna vägas in i den helhetsbedömning av skäligheten som måste göras i varje enskilt fall. Dessa skälighetsbedömningar kan samtidigt ge upphov till svårlösta dilemman i tillämpningen. Det är oundvikligt att olika intressen måste ställas mot varandra och att det kan bli problematiskt att avgöra vilka åtgärder som är att betrakta som skäliga i enskilda ärenden. Tillkommande praxis kommer därför att ha stor betydelse när det gäller att förtydliga och ge vägledning.

Förvaltningen anser att den föreslagna diskrimineringsbestämmelsen tydliggör tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning som en rättighet. Brister i tillgänglighet får samtidigt inte reduceras till att i första hand bli en enskild angelägenhet. Fokus måste fortfarande ligga på tillgänglighetsarbetet som ett gemensamt ansvar som berör alla människor och bedrivs på alla samhällsnivåer.

Diskrimineringsersättning

Diskrimineringsersättning betalas för den kränkning som lagöverträdelsen innebär (ideell skada). Ersättningen är inte tänkt att kompensera någon faktisk ekonomisk förlust utan fungerar främst som ett sätt att få upprättelse. Samtidigt ska ersättningen motverka överträdelser. Förvaltningen är tveksam till om sanktionen kommer att vara tillräcklig utifrån syftet att på ett effektivt sätt motverka överträdelser.

Konsekvens- och kostnadsanalys

Förvaltningen bedömer att de lagförslag som föreslås kan få ekonomiska konsekvenser för staden. Kostnader för tillgänglighetsskapande åtgärder ingår i dagens lagstiftning genom regler som redan finns, i andra författningar och genom principer som lagts fast av riksdagen för funktionshinderpolitiken. De föreslagna diskrimineringsersättningarna innebär dock ytterligare kostnader, men det är enligt förvaltningens uppfattning svårt att uppskatta volymen på dessa.

Perspektivskifte för ett universellt utformat Sverige

Förvaltningen instämmer helt i resonemanget om att initiera en dialog om en framtida politik för ett universellt utformat Sverige och i behovet av ett grundläggande perspektivskifte. Perspektivet är som förvaltningen ser det egentligen inte nytt i svensk funktionshinderpolitik, men har inte fått nödvändigt genomslag. Stockholms stad har en uttalad ambition att bli världens mest tillgängliga huvudstad, bland annat genom Stockholms stads vision 2030 där man fokuserar målet för stadens tillgänglighetsarbete på tillgänglighet, användbarhet och delaktighet. Om detta arbete har universell utformning som utgångspunkt skapas goda förutsättningar för ett tillgängligt Stockholm.

Förutom att göra verksamhetens lokaler tillgängliga kan det vara fråga om att tillhandahålla eller anpassa teknisk utrustning och se till att personer med funktionsnedsättning kan ta del av den information som ges om och i verksamheten m.m. Alternativa möjligheter till kontakt kan ha stor betydelse för tillgängligheten. I de e-tjänster som staden tar fram bör ett självklart krav vara tillgänglighet och användbarhet för personer med olika funktionsnedsättningar och att finansiering medges för sådana åtgärder.

Förslag till beslut

Förvaltningen föreslår att Social- och arbetsmarknadsnämnden beslutar att överlämna och återopa detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 28 september 2010 att kontorets tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Reservation anfördes av Mirja Räihä Järvinen m.fl. (s) och Clara Lindblom (v), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Emilia Hagberg (mp), *bilaga 1*.

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 15 september 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms stad har länge haft höga ambitioner när det gäller tillgänglighet. I stadens budget anges att Stockholm ska vara världens mest tillgängliga huvudstad 2010 och att stadens handikappolitiska program är styrdokumentet för nämnder och bolagsstyrelser. Samtliga nämnder och styrelser har i uppdrag att i årsredovisningen 2010 redovisa vilka insatser som genomförts för att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet samt förebygga och bekämpa diskriminering mot personer med funktionsnedsättning.

Enligt budgeten för 2010 har totalt en miljard kronor satsats under en tioårsperiod på att göra Stockholm till världens mest tillgängliga huvudstad.

Exploateringsnämnden ställer alltid upp tillgänglighetsvillkor för nyexploateringar vid tomträttsupplåtelse av stadens mark, överlåtelse av mark och då staden tar över mark och anläggningar som exploatören bygger. Staden har ända sedan 1987 haft högre tillgänglighetsambitioner än de statliga kraven enligt Boverkets byggregler BBR. Fullmäktige har i årets budget bekräftat att detta kommer att gälla även fortsättningsvis genom hänvisningen till det handikappolitiska programmet.

Exploateringskontoret har en positiv grundinställning till att på olika sätt förbättra tillgängligheten i vid mening i samhället för personer med funktionsnedsättning. Kontoret sympatiserar särskilt med det avslutande resonemanget i den nu remitterade departementspromemorian om att komma bort från en politik som främst tar sikte på personer med funktionsnedsättning och i stället mer sträva mot ett samhälle som är planerat för att fungera för så många människor som möjligt utan särskilda anpassningar. I det nu pågående stadsövergripande arbetet med att tillsammans med representanter för handikapporganisationerna ta fram förslag till nytt handikappolitiskt program har, som exploateringskontoret uppfattat det, uppnåtts en samsyn mellan stadens deltagande förvaltningar och bolag och organisationsrepresentanterna om just ett sådant synsätt.

Är diskrimineringslagstiftning rätt väg för att skapa ett tillgängligt samhälle?

Departementspromemorians förslag innebär att statsmakterna genom lagstiftning ska försöka få till stånd tillgänglighet inom en rad samhällsområden. De åtgärder som kan bli aktu-

ella omfattar bl.a. permanenta ombyggnationer och mer tillfälliga insatser i den fysiska miljön, alternativa rutiner för handläggning och bemötande liksom alternativa format för tillhandahållande av information samt särskilda stöd- och serviceåtgärder. Det kan alltså handla om allt från enkla åtgärder av t.ex. administrativ karaktär till mycket kostnadskrävande ombyggnader av befintliga byggnader och anläggningar m.m. Utredaren anger att ingrepp i eller anpassning av den fysiska miljön är de åtgärder för tillgänglighet i diskrimineringslagens mening som kan få störst ekonomiska konsekvenser.

Den enda begränsningen av tillgänglighetskraven är förslaget att åtgärder som en verksamhetsansvarig måste vidta ska vara ”skäliga”. Det rättsliga kravet på tillgänglighetsåtgärder är utformat inom diskrimineringslagstiftningens ram med sanktionsmöjlighet i form av diskrimineringsersättning till den som missgynnats. Något förslag om lagstadgade krav på vitessanktionerade s.k. aktiva åtgärder föreslås inte, trots att utredaren ser mycket starka skäl till sådana, eftersom denna fråga är föremål för utredning i särskild ordning. Denna utredare uppges ha redovisat sitt uppdrag till regeringen i februari 2010.

I departementspromemorian förespråkas att tillgänglighetsåtgärder och kostnaderna för dessa ska ses som en naturlig del av verksamheten på samma sätt som arbetsmiljöåtgärder, bokföring, revision, skattedeklarationer, brandsäkerhet o.d.

Utredaren tar i sin argumentation bl.a. upp att det i förarbetena avseende tillgänglighetskrav i plan- och bygglagen¹ uttalades att det är ”ett väsentligt allmänt intresse att den gemensamma miljön i rimlig utsträckning kan användas av alla på lika villkor och att ingen ska vara utestängd från deltagande i samhällslivet på grund av nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga”. Såvitt avser befintliga lokaler och allmänna platser ansåg regeringen att tillgängligheten för personer med nedsatt orienteringsförmåga är ett allmänt intresse som har samma dignitet som vissa krav i plan- och bygglagen på åtgärder som gäller bl.a. förhindrande av olycksfall.

Exploateringskontoret har förståelse för och sympatiserar med motiven bakom förslaget, men är ändå skeptiskt till om föreslagen lagstiftning och skadestånd i form av s.k. diskrimineringsersättning är rätt väg för att försöka uppnå avsedd tillgänglighet i samhället. Samhällsplanering och samhällsbyggande i vid mening och även byggande enligt PBL handlar ju om att göra avvägningar mellan en lång rad, ofta motstridiga, intressen, krav och ambitioner och inte minst att anpassa olika satsningar till rådande ekonomiska förutsättningar. Det är olyckligt om vissa av dessa i och för sig lovvärda avsikter ges en särställning i form av t.ex. särskilt lagstöd. Det föreslagna systemet kan således innebära att ett nybyggnadsprojekt där tillgängligheten beaktats enligt PBL:s provningssystem efter avvägning mot andra intressen, kan komma att ”överprövas” av domstol vid en skälighetsbedömning enligt diskrimineringslagen med annorlunda prövningskriterier.

Ett nytt system

Stockholms stad har som nämnts länge bedrivit ett aktivt tillgänglighetsförbättrande arbete. Det har inriktats på välplanerade generella tillgänglighetsåtgärder både i befintlig miljö och vid nyexploateringar och har skett under inflytande från handikapprörelsen som är representerad i stadens olika handikappråd.

Trafik- och renhållningsnämnden beslutade i februari 2010 att stadens tillgänglighetsarbete ska fortsätta efter 2010 fram till 2015 enligt de riktlinjer som trafikkontoret anggett. I ärendet framhålls att även om Tillgänglighetsprojektet har kommit mycket långt när det gäller att göra Stockholm till en stad för alla, finns mycket kvar att göra i den befintliga miljön. Vikten av tillgänglighet för alla betonas liksom att samarbetet med bl.a. handikapprörelsen är en avgörande framgångsfaktor.

Departementets utredare konstaterar att det har skett förbättringar under de senaste trettio åren för personer med funktionsnedsättningar att kunna leva ett självständigt liv på likvärdiga villkor som andra. Likväl går enligt utredaren den utvecklingen för långsamt varför Sverige, i kapitel 10 Dialog om en politik för universell utformning, sägs behöva en grundlägg-

¹ Prop. 2000/2001:48 s. 10 f.

gande mental omorientering så att tillgänglighet ska ses som något för alla eller i vart fall för så många som möjligt.

Kontoret bedömer att det i departementspromemorian lanserade förslaget innebär en övergång från ett system där staden och handikapprörelsen sedan länge samverkar för att försöka uppnå bra generella tillgänglighetslösningar i den takt som tillgängliga resurser medger, till ett system där staden och samma organisationer kan komma att tvista i domstol om vad som enligt diskrimineringslagen ska anses vara skäliga tillgänglighetsåtgärder i enskilda fall. Förutom de resurser som själva tvisterna kan komma att förbruka kan staden få betala diskrimineringsersättningar utan att några förbättringar av tillgängligheten uppnås. Fokus kan alltså komma att förflyttas från verkliga satsningar på åtgärder för förbättrad tillgänglighet för så många som möjligt till att mer handla om att försvara staden mot krav på höga diskrimineringsersättningar i enskilda fall, dvs. ett helt annat system än den vision som utredaren själv skisserar i kapitlet om dialog för universell utformning.

Ansvar för att tillgänglighetsskapande åtgärder vidtas

Utredaren anser att ansvaret för brott mot diskriminering i form av underlåtenhet att vidta skäliga tillgänglighetsåtgärder bör vila på den som ansvarar för en verksamhet som sådan, på samma sätt som redan idag gäller enligt diskrimineringslagen. Som motivering hänvisas bl.a. till att riksdagen har slagit fast denna princip när det gäller kostnadsansvaret för s.k. enkelt avhjälpna hinder.

Exploateringskontoret vill erinra om att enligt förarbetena² till dessa för ungefär tio år sedan utfärdade bestämmelser kan sådana enkla åtgärder avseende tillgängligheten till och i befintliga offentliga lokaler och på allmänna platser (oavsett när de byggts eller anlagts) vara att öka orienterbarheten genom t.ex. kontrastmarkering, att avlägsna mindre fysiska barriärer och sätta upp tydliga anvisningar för tillgänglig väg. I propositionen framhålls att kraven inte får ställas så högt att de blir orimligt betungande för fastighetsägare, lokalhållare och näringsidkare. För mindre näringsidkare bör undantag kunna medges om åtgärderna som krävs äventyrar verksamheten. Enligt regeringen bör aktörerna få rimlig tid på sig att vidta erforderliga åtgärder och att åtgärderna bör ha genomförts senast år 2010.

Kontoret anser att utredarens jämförelse med enkelt avhjälpna hinder är missvisande eftersom de åtgärder som nu kommer att krävas kan komma att bli betydligt mer kostnadskrävande. Efter det mångåriga arbetet att få bort de enkelt avhjälpna hindren handlar det nu rimligen mer om svåravhjälpna hinder. Verksamhetsutövaren kan i vissa fall även få svara för en underlåtenhet att vidta åtgärderna direkt från det att de föreslagna bestämmelserna träder i kraft.

Skälighetsbegreppet

De åtgärder för tillgänglighet som kan bli aktuella kan som nämnts handla om allt från enkla åtgärder av t.ex. administrativ karaktär till mycket kostnadskrävande ombyggnader av befintliga byggnader och anläggningar m.m.

Åtgärder som en verksamhetsansvarig måste vidta ska enligt förslaget vara ”skäliga”. Direkt i den föreslagna författningstexten anges sex faktorer som särskilt ska beaktas vid prövningen av om en åtgärd är skälig eller inte. Här nämns särskilt om åtgärden är av det slaget att den behöver vidtas redan enligt andra bestämmelser, nyttan särskilt för personer med funktionsnedsättning av att åtgärden vidtas, en verksamhets möjligheter att bära kostnaderna för åtgärden, den verksamhetsansvariges möjligheter att förutse behovet av åtgärden, åtgärdens inverkan på verksamhetens innehåll, funktion eller organisation, samt åtgärdens inverkan på hälsa, säkerhet eller kulturmiljö. Även andra faktorer kan vägas in i den helhetsbedömning av skäligheten som måste göras i varje enskilt fall.

Exploateringskontoret anser att begreppet ”om åtgärden är av det slaget att den behöver vidtas redan enligt andra bestämmelser” måste klarläggas enligt vad som utvecklas i senare avsnitt.

Utredaren anser att det inte är vare sig möjligt eller önskvärt att i lagen, eller ens i motiv-

² Prop. 2000/01:48, bet. 2000/01:BoU5.

text, ange några ekonomiska gränsvärden för när det skulle vara oskäligt av kostnadsskäl att kräva att en åtgärd vidtas. Detta är enligt utredaren i stället en fråga som måste avgöras vid rättstillämpningen och från fall till fall.

Exploateringskontoret delar inte den uppfattningen. Kontoret anser att det behövs regler som tydligt motverkar krav på alltför kostnadskrävande åtgärder. Det är inte tillräckligt att låta den ekonomiska begränsningen enbart ta hänsyn den åtgärdsansvariges ekonomiska förhållanden, omsättning, lönsamhet etc. Hur skulle för övrigt detta bedömas för en kommun med, som det kan hävdas, nära nog obegränsade möjligheter att bära kostnaderna.

Om det inte anses möjligt att införa sådana begränsningsregler måste, och om så höga och i vissa fall omedelbara statliga tillgänglighetskrav som nu föreslås verkligen ska krävas av statsmakterna, hela ansvars- och finansieringssystemet utformas annorlunda och bygga på lämpligt avpassade statliga finansieringsinstrument.

Förslaget att lägga ansvaret för att skäligen tillgänglighetsåtgärder har vidtagits på den verksamhetsansvarige, väcker också frågan om ansvaret för tillgänglighetskontroll av ett nyuppfört byggnadsverk. Utredaren uppger härvidlag följande.

Olika delar av inte minst den offentlighetslagstiftningen som syftar till att skapa ett tillgängligt samhälle skulle behöva förtydligas och stärkas. Plan- och bygglagstiftningen är ett sådant exempel. PBL-kommittén konstaterade i sitt slutbetänkande *Får jag lov? Om planering och byggande*³, som lämnades till regeringen år 2005, brister i tillämpningen av gällande bestämmelser. Utredningen framhöll också att vissa förtydliganden kunde behövas i själva lagstiftningen men att främst systemet för prövning, kontroll och tillsyn behöver förbättras. Även förstärkta sanktionsmöjligheter när kraven inte följs kunde, enligt kommittén, bidra till att främja en bättre tillämpning. Byggprocessutredningen gav i sitt slutbetänkande *Bygg - helt enkelt!*⁴ uttryck för än starkare kritik och anförde att tillsynen när det gäller reglerna om tillgänglighet och användbarhet i PBL helt enkelt inte fungerar. Utredningen föreslog bl.a. att byggnadsnämndens prövning av om en planerad byggnad uppfyller krav på tillgänglighet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga ska göras i ett mycket tidigare skede än vad som gäller i dag, nämligen som en del av bygglovsprövningen. På så vis skulle i alla fall möjligheterna att i tid upptäcka avvikelser från gällande bestämmelser öka. Byggprocessutredningens förslag är föremål för fortsatt beredning i Regeringskansliet.

Exploateringskontoret anser det tveksamt att införa sanktionsregler mot en verksamhetsansvarig för underlåtenhet att ha vidtagit skäligen tillgänglighetsåtgärder vid nybyggelse om inte byggkontrollen fungerar tillfredsställande.

Diskrimineringsersättningen m.m.

I diskrimineringslagen finns bestämmelser om en särskild form av skadestånd s.k. diskrimineringsersättning till den som kränkts av överträdelse av de nuvarande diskrimineringsförbuden. Ersättningen ska både ge upprättelse till den som drabbats och avskräcka från lagöverträdelse. Av förarbetena⁵ framgår att den nya påföljden införs för att bl.a. ge bättre förutsättningar för högre ersättningsnivåer. Det anges också leda till att ersättningsnivåerna vid förlikningar kan komma att höjas. I promemorian anges att vid bedömningen av diskrimineringsersättningen torde en verksamhet med hög omsättning normalt kräva högre ersättningsbelopp för att den avskräckande effekten ska uppnås. Utredaren föreslår att diskriminering i form av underlåtenhet att vidta åtgärder för tillgänglighet, ska vara ersättningsgill på samma sätt som annan diskriminering.

Exploateringskontoret vill framhålla att lagens hittillsvarande diskrimineringsgrunder främst avser direkta och indirekta diskriminerande åtgärder och uppträdanden. Det nu aktuella förslaget tar sikte på underlåtenheter att ha vidtagit åtgärder av vitt skilda slag. Åtgärderna preciseras inte utan istället införs ett skälighetskrav som bl.a. inkluderar den verksamhetsansvariges möjligheter att förutse behovet av åtgärden.

Även om exploateringskontoret har förståelse för motiven bakom förslaget, befarar kon-

³ SOU 2005:77.

⁴ SOU 2008:68.

⁵ Prop. 2007/08:95.

toret att ett sådant system kan komma att bli svårhanterligt på olika sätt. Det handlar bl.a. om svårigheterna för en verksamhetsansvarig att kunna bedöma hur långtgående insatser för tillgänglighet i så vid mening som nu föreslås, som krävs och är rimligt. Även om omfattande tillgänglighetsåtgärder har vidtagits av en verksamhetsansvarig kan det alltid hävdas att de är otillräckliga.

Tolkningen av skälighetsbegreppet ”om åtgärden är av det slaget att den behöver vidtas redan enligt andra bestämmelser” är också oklar. Ska t.ex. regeringsförfordningar som riktas till statliga myndigheter och riksdagsuttalanden om funktionshinderpolitiken, som i kapitel 12 beskrivs som bindande bestämmelser för en kommun, verkligen ses som krav på samma sätt som lagregler i bl.a. PBL? Ett närmare klargörande om olika s.k. bestämmelsers dignitet synes vara nödvändig inte minst av rättssäkerhetsskäl.

Bevisbördan m.m.

I kapitel 8 om rättegångsregler m.m. anges att enligt diskrimineringslagen kan talan i domstol väckas av både den som anser sig ha blivit diskriminerad, den enskildes fackliga organisation, Diskrimineringsombudsmannen och, under vissa förutsättningar, en ideell förening såsom handikapprörelsens olika organisationer. Detta föreslås gälla även vid diskriminering i form av bristande tillgänglighet.

I kapitel 7 Bevisfrågor tas bl.a. upp den uttryckliga bevislätnadsregeln i diskrimineringslagen. Bevislätnadsregeln stadgar att

”om den som anser sig ha blivit diskriminerad eller utsatt för repressalier visar omständigheter som ger anledning att anta att han eller hon har blivit diskriminerad eller utsatt för repressalier, är det svaranden som ska visa att diskriminering eller repressalier inte har förekommit.”

Vidare anges att bevisning kan behöva föras om sådant som rör skälighetsbedömningen. Även med ordinarie bevisregler för tvistemål ligger det enligt utredaren närmast till hands att lägga bevisbördan på den verksamhetsansvarige för omständigheter som rör verksamhetens eventuella svårigheter att bära kostnaden för en tillgänglighetsskapande åtgärd eller dennas negativa inverkan på verksamhetens innehåll, funktion eller organisation eller på hälsa, säkerhet och kulturmiljö.

Exploateringskontoret befärar att den föreslagna lagstiftningen kommer att leda till många och ofta komplicerade rättstvister, inte minst med tanke på bevislätnadsregeln, utformningen av skälighetsbegreppet och att diskrimineringsersättningarna ska vara höga.

Konsekvenserna

I kapitel 12 Konsekvens- och kostnadsanalys erinrar utredaren om den av riksdagen beslutade kommunala finansieringsprincipen enligt vilken kommuner och landsting inte ska åläggas nya uppgifter utan att de samtidigt får möjlighet att finansiera dessa med annat än höjda skatter.

Utredaren hävdar att förslagen i promemorian inte medför att några nya uppgifter läggs på kommuner och landsting varför kostnaderna för anpassningsåtgärderna ska ses om en självklar del av de totala kostnaderna för verksamheten.

Utredaren bedömer också att förslagen i huvudsak inte torde medföra några nya eller ytterligare kostnader av någon större betydelse. Kostnader för att åstadkomma en bättre tillgänglighet till berörda verksamheter beror enligt utredaren i stället främst på de krav på tillgänglighetsåtgärder som finns redan i dag, både genom regler i andra författningar och genom principer som lagts fast av riksdagen för den nationella funktionshinderpolitiken. En annan sak är enligt utredaren att dessa krav långt ifrån alltid efterlevs.

Utredaren uppger bl.a. att plan- och bygglagstiftningen innehåller krav på att nybyggnationer och mera omfattande om- och tillbyggnader av befintliga byggnader utförs så att byggnader och allmänna platser blir tillgängliga för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. För alla lokaler till vilka allmänheten har tillträde gäller dessutom att s.k. enkelt avhjälpna hinder mot tillgänglighet för personer med sådana funktionsnedsättningar ska undanröjas.

Exploateringskontoret har emellertid i utredningen inte kunnat finna belägg för att det,

som utredaren gör gällande, redan finns bindande bestämmelser om att åtgärda tillgänglighetsbrister i befintlig miljö utan samband med nybyggnad eller större om- och tillbyggnader, förutom för de enkelt avhjälpna hindren. Utredarens antydningar om att bristerna beror på att kommunerna, bl.a. som fastighetsägare och byggherre, inte följer gällande krav kan inte vidimeras av kontoret. Staden har som nämnts sedan länge högre tillgänglighetsambitioner i exploateringssammanhang än de statliga kraven enligt Boverkets byggregler BBR.

Regeringsförfordningar som riktas till statliga myndigheter och riksdagsuttalanden om funktionshinderpolitiken är enligt exploateringskontorets bedömning knappast bindande bestämmelser för kommuner.

I motsats till utredarens påstående att förslagen inte innebär att några nya uppgifter läggs på kommunerna och att dessa i stort sett inte heller skulle kosta något extra, förmodar kontoret att förslagen till stor del handlar om att kommunerna åläggs nya och mycket kostnadskrävande uppgifter för att undanröja svåravhjälpna hinder. Om dessa tillgänglighetsåtgärder verkligen ska krävas av statsmakterna medför detta krav på t.ex. statsbidrag till kommunerna.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 28 september 2010 att till kommunstyrelsen överlämna och åberopa kontorets svar på remissen om Departementspromemorian Bortom fagert tal – Om bristande tillgänglighet som diskriminering (Ds 2010:20).

Reservation anfördes av Rana Carlstedt m.fl. (S) och Mattis Ericson (V), *bilaga 1*.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 6 september 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Kontoret anser att den nya bestämmelsen som föreslås är bra. Den följer de lagar och regler om tillgänglighet som redan finns idag. Framför allt följer den FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt det internationella regelverket kring mänskliga rättigheter. Den nya bestämmelsen syftar till att stärka rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och understryker tanken om att samhället ska vara till för alla, oavsett olika förutsättningar.

En svårighet med den nya bestämmelsen kan vara att bedöma vad som är ”skäliga” tillgänglighetsåtgärder och vilka krav som kan ställas på en verksamhets tillgänglighetsanpassningar utifrån dess ekonomiska och funktionella förutsättningar. Denna svårighet existerar redan idag med Boverkets regler om Enkelt avhjälpna hinder, där åsikterna om vad som anses vara just enkla avhjälpna hinder går isär. Exempelvis kan en installation av en trapphiss bedömas som enkel ur ett perspektiv och samtidigt vara en komplicerad installation ur ett annat.

Inför ombyggnader av fastigheter med syftet att göra dessa mer tillgängliga bör alltid hänsyn tas till fastighetens ålder och eventuella skyddsklassning. Det kan också finnas andra förutsättningar som gör att en fastighet inte kan tillgänglighetsanpassas fullt ut.

Begränsningar i tillgänglighet rör dessutom inte endast nivåskillnader, hissar eller kontrastmarkeringar i fastigheter och lokaler, utan även andra aspekter som ljudmiljö, elinstallationer, belysning och luftkvalitet.

Kontoret anser att en stärkning och ett förtydligande av regleringen kring diskriminering i form av bristande tillgänglighet är bra och kanske också en nödvändighet för att förbättra villkoren för personer med funktionsnedsättning. Dock är det viktigt att påpeka

att kraven på åtgärder hos verksamhetsutövaren bör vara rimliga och stå i relation till de möjligheter och förutsättningar som denne har.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 28 september 2010 att Förvaltningens redovisning godkänns som yttrande över remissen ”Bortom fagert tal - Om bristande tillgänglighet som diskriminering”.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 14 september 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Idrottsförvaltningen har inget att anmärka på i förslaget till ny diskrimineringsbestämmelse. Tvärtom är förslaget både väl genomtänkt och väl emotsett. Förvaltningen arbetar redan med att såväl idrottsanläggningar som de verksamheter och aktiviteter som där bedrivs görs tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. I programarbetet för nya idrottsanläggningar eller vid ombyggnad/renovering av äldre idrottsanläggningar ingår tillgänglighetsfrågorna som en viktig del. En viktig del är dock att arbetet breddas för att även innefatta andra åtgärder än den fysiska tillgängligheten. Viktiga områden är här att:

- informationen ska vara tillgänglig för fler
- skyltningen ska vara så lättförståelig som möjligt
- verksamheterna ska kunna fungera för så många som möjligt
- alla oavsett funktionsnedsättning ska känna sig välkomna i förvaltningens anläggningar
- förvaltningens personal har en bred kunskap om personer med funktionsnedsättning för att kunna bemöta och ge det stöd som behövs

Förvaltningen har också, genom sina fritidsutvecklare och genom satsningen Fritid för alla, ett arbete som verkar för att öka utbudet av fritidsaktiviteter för personer med funktionsnedsättning även utanför förvaltningens egen verksamhets räckvidd. Fritidsutvecklarna och Fritid för alla arbetar med att initiera, utbilda och bredda fritidsutbudet för personer med funktionsnedsättning genom samarbete med föreningar, organisationer, habiliteringar samt stadsdels- och fackförvaltningar. I det arbetet söker alltså förvaltningen tillgängliggöra alla aspekter av fritid: friluftsliv, idrott, kultur och social samvaro.

Tillgänglighetsarbetet pågår alltså redan på många fronter i förvaltningens regi och perspektivet att verksamheterna ska fungera för alla har redan börjat slå rot. Den nya bestämmelsen om förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning skulle enligt förvaltningen ge det arbetet ytterligare eftertryck – förutom allt det positiva det kommer att innebära just för de personer som berörs av den nya förslaget.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 23 september 2010 att överlämna kontorets tjänsteutlåtande daterat den 9 september 2010 som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Teres Lindberg m.fl. (S), Cecilia Obermüller (MP) och Maria Hannäs (V), *bilaga 1*.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 9 september 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Avgränsning

I den omfattande promemorian behandlas ingående olika begrepp och definitioner, förankringen i EU:s och FN:s bestämmelser om mänskliga rättigheter m. m. Också andra relevanta regelverk berörs, även PBL – om än flyktigt. I det följande kommer enbart kopplingen till bygglagstiftningen att behandlas, och kommenteras principiellt. Ingen juridisk granskning av lagförslaget i detalj har sålunda gjorts.

Diskriminering

Att inte kunna komma in på en kulturell eller annan publik anläggning, eller att inte kunna ta samma väg in som alla andra, att inte kunna hälsa på hemma hos vänner eller fritt välja butik eller servering etc. kan självfallet uppfattas som diskriminerande. I den meningen framstår lagändringen som verklighetsanpassad och välgrundad.

Redan det tekniska egenskapskravet på tillgänglighet och användbarhet i 2 § byggnadsverkslagen (BVL) kan i sig anses vara diskriminerat jämfört med de övriga åtta kraven. Inget annat krav ifrågasätts lika regelmässigt på ekonomiska grunder. Tillgängligheten ses gärna som ett extra krav, som kan uppfyllas i den mån pengarna räcker. Ändå har kravet, som påpekas i promemorian, funnits i bygglagstiftningen i över 40 år. Om det kan få ökad tyngd och bättre genomslag genom att införas också i diskrimineringslagen är dock oklart.

Kontoret instämmer i departementets förbehåll att effekterna av förslagen inte är tillräckligt belysta. Det gäller exempelvis konsekvenserna för dem som ”tillhandahåller varor, tjänster eller bostäder” och vilka verksamheter som därmed avses och lokaler som berörs.

Bortom fagert tal

Titeln antyder en skillnad mellan vad som sägs och skrivs i mål och program och vad som görs i och uppnås i verkligheten. I Stockholm ligger ambitionsnivån mycket högt, sådan den kommer till uttryck i det handikappolitiska programmet, Vision 2030, gällande ÖP, fullmäktiges inriktningsmål m. fl. dokument. I stadens budget anges att Stockholm ska vara världens mest tillgängliga huvudstad 2010. Hur det blev i verkligheten finns det olika uppfattningar om. Det har satsats mycket pengar, främst på den yttre miljön, och fortsatta satsningar aviseras. Men det riktas också kritik mot brister i tillgängligheten både inne och ute, och inte minst mot hur kraven i PBL efterlevs i plan- och byggärenden. Någon systematisk undersökning av detta har aldrig gjorts, men är nu på förslag:

I ett diskussionsunderlag för programmet ”Stockholm – en stad för alla”, som ska ersätta det tidigare handikappolitiska programmet, läggs målet på högsta tänkbara nivå: ”Alla ska kunna förflytta sig, vistas i och använda stadens inne- och utemiljö”. Som indikator föreslås den ”andel av stadens inne- och utemiljö som uppfyller gällande byggregler”. Hur detta ska mätas är oklart, och svarar inte helt mot det angivna målet eftersom byggreglerna har sina begränsningar. Men med god metodik skulle en sådan uppföljning kunna ge ett betydligt fastare underlag för diskussionen om hur byggreglerna tillämpas i praktiken.

Skäliga åtgärder

Lagförslaget ställer ett generellt krav på att ”skäliga åtgärder för tillgänglighet” vidtas. De kriterier för bedömningen av skäligheten som anges, liknar reglerna i bygglagstiftningen vid ändringar eller för enkelt avhjälpta hinder, men är annorlunda uttryckta och därmed annorlunda tolkningsbara. Bygglagstiftningens klara åtskillnad mellan vilka krav som kan ställas vid tillägg eller ändringar i bebyggelsen och vilka åtgärder som kan krävas i den befintliga bebyggelsen, har ingen motsvarighet i diskrimineringslagen. Allt sammanförs under begreppet skäliga åtgärder, vilka skulle kunna avse mer eller mindre enkelt avhjälpta hinder i den befintliga bebyggelsen, och ställa nya krav vid ändringar och

tillägg.

Det anges i lagförslaget att vid prövningen ska beaktas om åtgärden behöver vidtas redan enligt andra bestämmelser. Men hur detta ska beaktas är oklart. Blir en åtgärd mer skäligen att kräva eller mindre skäligen att kräva om den också kan krävas enligt PBL? Även vem som kan avkrävas ansvar är olika angivet i de båda regelverken.

Det finns sålunda risk för dubbelprövning och motsägelsefulla bedömningar och beslut. Utifrån det antagliga syftet att genom diskrimineringslagen nå längre än PBL, både ifråga om resultat och tillämpningsområde, finns också risk för att PBL kommer att förlo- ra i betydelse och rättssäkerhet på det här området. Den faktiska prövningen förskjuts från byggnadsnämnderna och förvaltningsdomstolarna enligt PBL, till civildomstolarna enligt diskrimineringslagen. Dock kan underlåtelse enligt diskrimineringslagen enbart leda till krav på ersättning. För att kräva rättelse måste man återvända till plan- och bygglagen, och därmed också de krav som där finns.

Problemen kan jämföras med dem som uppstod när Miljöbalken infördes vid sidan av PBL. Ansträngningarna och svårigheterna att samordna tillämpningen av dessa regelverk pekar på vikten av samhället håller sig med bara en uppsättning normer för tillgängligheten i den byggda miljön, lämpligen den som finns i PBL.

Plan- och bygglagen har sina brister, och kommunernas tillämpning likaså, vilka länge har påtalats och efter hand föranlett en översyn av lagen, som lett fram till beslut om ändringar som kommer att införas den 2 maj 2011, och väntas få stor betydelse inte minst för tillgängligheten.

Det är tänkbart att diskrimineringslagen skulle kunna ge extra eftertryck åt tillämpningen – utredaren ser inga problem med dubbla sanktioner och pekar på exempel i andra regelverk – men vad som skulle kunna krävas borde då vara skäliga åtgärder enligt PBL. Det bleve då också enkelt att anpassa kraven efter nya behov eller ambitioner, exempelvis genom ändringar i föreskrifterna om enkelt avhjälpna hinder.

Trafikkontoret

Trafikkontorets kontorsutlåtande daterat den 1 oktober 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Sveriges riksdag ratificerade år 2008 FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Stockholms stads handikappolitiska program grundar sig på samma principer som FN-konventionen, att de mänskliga rättigheterna gäller alla, även personer med funktionsnedsättning. En logisk följd av både ovan nämnda FN-konvention och stadens handikappolitiska program är att stadens förvaltningar och bolag måste jobba än mer målinriktat för att komma tillrätta med bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Övergripande konsekvenser för allmän platsmark

Föreskrifterna om enkelt avhjälpna hinder (HIN) har funnits i snart tio år. I och med utgången av år 2010 går tidsfristen (som regeringen nämner i propositionen till den aktuella föreskriften) ut för att vidta dessa åtgärder. Samtidigt går arbetet med att åtgärda enkelt avhjälpna hinder på många håll i samhället för långsamt, och det finns ingenting som tyder på att arbetet kommer att vara klart i år. Om detta lagförslag går igenom kommer gissningsvis arbetet med åtgärdandet av enkelt avhjälpna hinder att intensifieras. Detta eftersom många av dem troligtvis kommer att anses vara skäliga enligt första kriteriet i skälighetsbedömningen, att ”åtgärden är av det slaget att den behöver vidtas redan enligt andra bestämmelser”.

När det gäller andra hinder än de enkelt avhjälpna är det mer oklart vad som kan komma att bli resultatet av den nya lagstiftningen. Det är dock sannolikt att även vissa av dessa kan komma att bedömas som skäliga. Det kommer att behöva utarbetas en

omfattande rättspraxis utifrån de ovan angivna skälighetskriterierna.

I nybyggd miljö är lagstiftningen i 3 kap i plan- och bygglagen (PBL) och i BFS 2004:15 (Tillgänglighet på allmänna platser) relativt långtgående när det gäller behov hos personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Det framgår dock av promemorian att ett efterföljande av lagstiftningen, med de avvägningar som ofta görs kring till exempel kulturhistoriska värden, topografi, arbets-miljökrav, etcetera, inte är en garanti för att en utformning ska undgå att fällas utifrån förbudet mot diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

Värt att notera är att den befintliga lagstiftningen om tillgänglighet i den byggda miljön endast gäller personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Behoven hos andra grupper, exempelvis allergiker av olika slag, behandlas inte, vilket gör det svårt att förutsäga hur skälighetsbedömningen kan komma att utveckla sig när det gäller dessa gruppers behov.

Övergripande konsekvenser för staden

Stockholms stad har under många år arbetat aktivt och målmedvetet med tillgänglighetsfrågorna, och har höga ambitioner inom området. En lag om förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet skulle ställa ännu högre krav på stadens tillgänglighetsarbete. En förutsättning är att stadens samtliga nämnder och bolag tar ett mer aktivt ansvar för tillgänglighetsfrågorna inom respektive verksamhetsområde. Detta är också en naturlig följd av den nu pågående revideringen av stadens handikappolitiska program, samt den kommande strategin för hur tillgänglighetsarbetet ska bedrivas övergripande i hela staden.

Genom Stockholms storlek och uttalade ambition att vara en tillgänglig stad kommer staden förmodligen att löpa stor risk att inom ett flertal av stadens verksamheter bli anmälda för diskriminering om detta lagförslag går igenom. Staden kan dock genom att arbeta proaktivt i sitt tillgänglighetsarbete minska risken för omfattande skadestånd och utdragna rättsprocesser.

Ett frågetecken ur ett kommunalt perspektiv finns i skälighetsbedömningens tredje punkt, som handlar om en verksamhets möjligheter att bära kostnaderna för en tillgänglighetsåtgärd. Det är mycket oklart i promemorian vad detta kan komma att innebära för en kommun, som kan anses ha ekonomisk möjlighet att bära mycket stora kostnader.

Konsekvenser för Trafik- och renhållningsnämnden

De senaste elva åren har 1100 miljoner kronor av Trafikkontorets budget gått till att, inom Tillgänglighetsprojektets regi, förbättra tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning på allmän plats samt i stadens fastigheter, kulturlokaler och idrottsanläggningar. Inom Trafikkontoret har tillgänglighetsfrågorna gradvis under samma tidsperiod blivit en mer och mer naturlig del av samtliga anställdas arbete. Ett brett ansvar för tillgänglighetsfrågan inom alla avdelningar är viktigt för att förhindra att ny- och ombyggnader blir föremål för anmälningar samt för att eliminera de brister i tillgänglighet som fortfarande finns.

Kontoret har under många år arbetat strukturerat och effektivt med att åtgärda brister med avseende på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Samtliga enkelt avhjälpbara hinder inom Stockholms stads gränser kommer dock inte att vara åtgärdade till 2010 års slut. Anmälningarna från allmänheten av enkelt avhjälpbara hinder inom kontorets ansvarsområde är litet, högst ett fåtal per år. Det finns inte någon större anledning att tro att antalet anmälningar av enkelt avhjälpbara hinder kommer att explodera på grund av en eventuell ny diskrimineringslagstiftning. Kontoret bör dock räkna med fler anmälningar av annan art.

En översyn av kontorets regelverk och riktlinjer inom samtliga verksamhetsområden behöver göras inför en eventuell ny lagstiftning. Detta för att säkerställa att redan existerande krav är uppfyllda. För vissa av kontorets ansvarsområden, till exempel vinterväghållningen, är rättsläget osäkert eftersom det finns få riktlinjer för god

tillgänglighet. Det innebär att anmälningar inom dessa områden antagligen nästan är oundvikliga, eftersom en rättspraxis behöver utformas för vilka krav som kan anses vara skäligen att ställa.

Hur den rättspraxis som blir resultatet om lagförslaget går igenom kan komma att utformas är mycket svårt att förutsäga. Den kan leda till permanent ökade kostnader, eller permanenta omfördelningar i budgeten för Trafikkontoret, för att upprätthålla en eventuellt höjd standard på exempelvis gatuunderhåll och snöröjning. Kontoret bör räkna med ökade kostnader för rättegångar, diskrimineringsersättningar samt för personal som ska hantera ärendena. För att minska risken för anmälningar måste samtidigt arbetet med att förbättra tillgängligheten inom kontorets ansvarsområden fortsätta.

En aspekt av lagförslaget som berör samtliga verksamhetsområden inom kontoret är personalens bemötande samt hur kontoret informerar om sin verksamhet, både digitalt, i tryckt form och vid till exempel samrådsmöten. Många av dessa frågor bör hanteras på en mer central nivå i staden för att skapa en samsyn och en gemensam standard för exempelvis tillgänglig utformning av hemsidor.

Trafikkontoret ansvarar för den befintliga byggda miljön samt övertar ansvaret för nybyggd allmän plats. Om det vid nybyggnad inte tas tillräcklig hänsyn till tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning i planskedet och exploateringskedet, blir det till slut Trafikkontoret som står med ansvaret för en ur tillgänglighetsperspektiv dåligt fungerande plats. Det är därför ur Trafikkontorets perspektiv oerhört viktigt med ett tätt samarbete med Exploateringskontoret och Stadsbyggnadskontoret kring dessa frågor, redan i tidiga skeden.

Trafikkontorets förslag

Trafikkontoret anser att konsekvenserna av förslaget delvis är svåröverskådliga för både stadens och kontorets del. Exempelvis innehåller skälighetsbedömningen inga anvisningar om vilka kostnader som kan anses rimliga att bära för en kommun.

Sett mot bakgrund till stadens ambitioner inom tillgänglighetsområdet och de erfarenheter som trafikkontoret samlat på sig det senaste decenniet så är inte kontoret helt övertygat om att den föreslagna lagstiftningen, med bland annat diskrimineringsersättning, är rätt väg att uppnå avsedd tillgänglighet i samhället. Kontoret sympatiserar med motiven bakom förslaget men oförutsägbarheten i förslaget riskerar förskjuta fokus i väntan på en vägledande praxis.

Trafikkontorets handikappråd

Trafikkontorets handikappråds tjänsteutlåtande daterat den 7 oktober 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Handikapprådet för Trafik- och renhållningsnämnden samt Stockholms Stads Parkerings AB har getts tillfälle att inkomma med synpunkter på Trafikkontorets yttrande över remissen på förslagen i Departementspromemorian Bortom fagert tal. Handikapprådet håller inte med om Trafikkontorets slutsats att man inte är övertygad om att den föreslagna lagstiftningen är rätt väg att uppnå avsedd tillgänglighet i samhället.

Handikapprådet är däremot övertygat om att den föreslagna lagstiftningen kommer att bidra till ökad tillgänglighet i Stockholm för personer med funktionsnedsättning. Trafikkontorets remissvar visar egentligen även på detta faktum. Kontoret konstaterar att en lag om förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet skulle ställa högre krav på stadens tillgänglighetsarbete. Stadens samtliga nämnder och bolag skulle bli tvungna att ta ett mer aktivt ansvar för tillgänglighetsfrågorna inom respektive verksamhetsområde.

Inom Trafikkontoret skulle man inför en ny lagstiftning bland annat behöva göra en översyn av kontorets regelverk och riktlinjer inom samtliga verksamhetsområden, för

att säkerställa att redan existerande tillgänglighetskrav är uppfyllda. Kontoret resonerar även att en eventuell följd av lagstiftningen kan vara att man är tvungna att upprätthålla en höjd standard på exempelvis gatuunderhåll och snöröjning. För att minska risken för anmälningar om diskriminering slår kontoret fast att arbetet med att förbättra tillgängligheten inom kontorets ansvarsområden måste fortsätta.

Om lagförslaget går igenom tror Trafikkontoret att arbetet med åtgärdandet av enkelt avhjälpna hinder kommer att intensifieras. Kontoret konstaterar även att om det vid nybyggnad inte tas tillräcklig hänsyn till tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning i planskedet och exploateringsskedet är det möjligt att en sådan utformning kommer att fällas utifrån förbudet mot diskriminering av personer med funktionsnedsättning även om man formellt följt bygglagstiftningen.

Med hänvisning till de tydliga exempel som Trafikkontoret själv lyft fram och där man tror att en ny lagstiftning kommer att ha en betydelse för tillgängligheten och tillgänglighetsarbetet i Stockholm samt till stadens ambitioner inom tillgänglighetsområdet anser Handikapprådet för Trafik- och renhållningsnämnden samt Stockholms Stads Parkerings AB att Kommunstyrelsen bör ställa sig bakom förslaget i Departementspromemorian om att det i diskrimineringslagen (2008:567) införs en ny bestämmelse om förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Att som Trafikkontoret gör avslå förslaget med hänvisning till den ekonomiska oförutsägbarheten anser handikapprådet inte vara förenligt med innebörden i den av Sveriges riksdag ratificerade FN konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och inte heller med Stockholms stads handikappolitiska program. Att slippa bli diskriminerad genom den utestängning den otillgängliga miljön bidrar till är inget man kan prissätta, utan bör gälla oavsett kostnad.

Slutligen vill handikapprådet framhålla att det är anmärkningsvärt att Trafikkontorets yttrande över denna viktiga remiss endast är ett kontorsyttrande som inte behandlats av Trafik- och renhållningsnämnden.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 oktober 2010 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Roger Mogert (S) tillsammans med (MP) och (V), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 4 oktober 2010 har i huvudsak följande lydelse.

I promemorian föreslås att det i diskrimineringslagens 1 kap 4 § (2008:567) ska införas en ny 3:e punkt om förbud mot *diskriminering i form av bristande tillgänglighet* för personer med funktionsnedsättning. Bestämmelsen omfattar situationer där någon missgynnas genom underlåtenhet att vidta sådana skäliga åtgärder för tillgänglighet som gör att personer med en funktionsnedsättning kommer i en situation som är jämförbar med den för personer utan sådan funktionsnedsättning.

Förslaget till ny diskrimineringsbestämmelse omfattar bara sådana åtgärder för tillgänglighet som är "skäliga". I förslaget till 1 kap 4 § finns ett tillägg till 6:e punkten där det anges ett antal faktorer som särskilt ska beaktas vid prövningen av om en åtgärd är skälig eller inte. Här nämns särskilt:

- om åtgärden är av det slaget att den behöver vidtas redan enligt andra bestämmelser,
- nyttan särskilt för personer med funktionsnedsättning av att åtgärden vidtas,
- en verksamhets möjligheter att bära kostnaderna för åtgärden,
- den verksamhetsansvariges möjligheter att förutse behovet av åtgärden,
- åtgärdens inverkan på verksamhetens innehåll, funktion eller organisation, samt
- åtgärdens inverkan på hälsa, säkerhet eller kulturmiljö.

Förteckningen är inte uttömmande, utan även andra faktorer kan vägas in i den helhetsbedömning av skäligheten som måste göras i varje enskilt fall.

En nyhet enligt förslaget är att en fastighetsägare eller någon annan som har ett bestämmande inflytande över möjligheten att vidta tillgänglighetsåtgärder, i vissa fall kan åläggas att betala diskrimineringsersättning i stället för den verksamhetsansvarige. Så kan bli fallet om fastighetsägaren eller någon annan, med stöd av sin äganderätt eller annan liknande rättighet, hindrar eller påtagligt försvårar att tillgänglighetsåtgärder kan komma till stånd.

I utredningen förs ett resonemang om tillgänglighet som inte enbart en fråga om tekniska/byggnadsmässiga åtgärder utan också tillgänglighet i form av begriplighet, möjlighet till delaktighet och kommunikation. För skolväsendet innebär det inte enbart tillgänglighetsåtgärder för elever utan också för personal och föräldrar med funktionsnedsättning.

För mindre enskilda anordnare kan en viss påverkan förutses om förslaget genomförs men konsekvenserna begränsas av den skälighetsbedömning och bedömning av verksamhetens ekonomiska möjligheter att vidta åtgärder som ska göras enligt 1 kap 4 §. Enskilda anordnare i form av stora företag torde ha större möjligheter att bära kostnader för skåliga åtgärder.

Förslaget innebär att den generella tillgänglighetsbestämmelsen kommer att gälla för hela diskrimineringslagens tillämpningsområde, och därigenom för all verksamhet som avses i skollagen (1985:1100). Bestämmelsen kommer att gälla oavsett om utbildningsanordnaren eller huvudmannen för verksamheten är staten, kommunen, ett landsting eller en enskild fysisk eller juridisk person.

Den frihet att välja skola som finns för elever generellt ska också gälla för elever med funktionsnedsättning. Rätten till utbildning, liksom att inte utsättas för diskriminering på grund av funktionsnedsättning, är centrala rättigheter enligt en rad internationella instrument till skydd för de mänskliga rättigheterna som Sverige har förbundit sig att upprätthålla.

Ett genomförande av lagförslaget torde inte medföra någon större inverkan på åtgärder för Stockholm stads kommunala skolor då skollagen och skolförordningarna redan ålägger skolverksamheten ett långtgående ansvar för tillgänglighet ur olika aspekter, genom krav på stöd- och anpassningsåtgärder.

Utifrån skollagen ska fristående skolor i princip vara öppna för alla, men de kan säga nej till en elev med hänvisning till att det skulle innebära ”betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter”. Statens skolinspektion ställer i sin tillsynsverksamhet krav på att huvudmän utreder om det föreligger betydande svårigheter innan någon elev inte får sin önskan om skolplacering tillgodosedd.

Enligt den nya skollagen måste en fristående skola vara öppen för alla elever och skolan kan endast vägra att ta emot en elev med särskilda behov om hemkommunen har beslutat att inte lämna ekonomiskt bidrag för eleven.

För utbildningsförvaltningens del är det väsentligt hur den nya diskriminerings-

lagen kommer att tolkas avseende skälighet att vidta åtgärder. Det bör anses skäligt, och inte heller diskriminerande, att genomföra vissa åtgärder först när en elev med funktionsnedsättning skrivs in på en skola. Detta är grunden till förvaltningens ställningstagande.

För arbetsgivare innebär de nya bestämmelserna att skyldigheten att vidta tillgänglighetsåtgärder även ska gälla för bl.a. PRAO-elever och praktikanter vilket kan öka antalet möjliga PRAO- och praktikplatser.

Sammanfattningsvis ställer sig förvaltningen positiv till att underlåtethet att vidta skäliga åtgärder för tillgänglighet förs in i Diskrimineringslagen och att begreppet "funktionshinder" ersätts med "funktionsnedsättning".

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 14 september 2010 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämna det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Leif Rönngren m.fl. (S), ledamoten Eivor Karlsson (MP) och tjänstgörande ersättaren Brit Rundberg (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Leif Rönngren m.fl. (S), ledamoten Eivor Karlsson (MP) och tjänstgörande ersättaren Brit Rundberg (V), *bilaga 1*.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 23 augusti 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till förslagen i promemorian.

Begreppet funktionsnedsättning istället för funktionshinder

Äldreförvaltningen anser att det är bra att samma terminologi används inom lagstiftningen och att begreppen är överensstämmande med Socialstyrelsens termbank.

Diskrimineringsförbud mot bristande tillgänglighet

Äldreförvaltningen ställer sig positiv till införandet av ett diskrimineringsförbud mot bristande tillgänglighet. Ett förbud förtydligar vikten av att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning och därmed möjligheten att delta i samhället på likvärdiga villkor.

Omständigheter som särskilt ska beaktas vid skälighetsbedömning om en tillgänglighetsåtgärd ska utföras

Äldreförvaltningen menar att det är bra att omständigheter som särskilt ska beaktas har definierats i lagtexten. Även om förteckningen inte är uttömmande och även andra faktorer kan vägas in ökar uppräkningsav de sex centrala kriterierna tydligheten i lagtexten.

Fastighetsägare föreslås i vissa fall kunna åläggas att betala diskrimineringsersättning som kan utgå istället för den verksamhetsansvarige

Tillgänglighetsfrågor är allas gemensamma ansvar. Den nya bestämmelsen uppmanar fastighetsägarna att ta sitt ansvar i tillgänglighetsfrågan och är ett steg i att ytterligare förtydliga ansvarsfördelningen i tillgänglighetsfrågan och minska möjligheten att låta bli att genomföra tillgänglighetsfrämjande åtgärder.

Äldreförvaltningen menar att förtydligandet kan underlätta för äldre som är i behov av bostadsanpassning och där fastighetsägare eller bostadsrättsförening utan tunga

skäl vägrar att godkänna tillgänglighetsskapande åtgärder.

Ekonomiska aspekter

Förvaltningen bedömer att förslagen i promemorian inte kommer att öka kostnaderna för äldreomsorgens verksamheter vilka i huvudsak redan är tillgängliga.

En dialog bör initieras om en framtida politik för ett universellt utformat Sverige

Förvaltningen är positiv till förslaget. Stockholm kommer inom de närmsta 20 åren fram till år 2030 att få en ökande andel äldre i sin befolkning. Med stigande ålder ökar också andelen personer med förvärvade funktionsnedsättningar. En samhällsplanering som innebär en generell ökning av tillgängligheten gynnar hela befolkningen och definitivt den äldre delen av befolkningen som med generella tillgänglighetsåtgärder ges ökade förutsättningar att fortsätta ett aktiv och självständigt liv.

Förvaltningen föreslår att äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 30 september 2010 att godkänna och överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 2 september 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att tillgänglighetsfrågorna uppmärksammas. En förbättrad tillgänglighet leder till att fler kan delta i samhällslivet och leva ett självständigt liv på likvärdiga villkor.

Förvaltningen är även positiv till förslaget att ersätta begreppet funktionshinder med funktionsnedsättning i lagstiftningen. Det är bra med en gemensam terminologi och begreppet överensstämmer med Socialstyrelsens s.k. termbank.

Förslagets exempel på vad som anses som skäliga åtgärder kan ge utrymme för tolkningar och behöver utvecklas ytterligare, något som också det lokala handikapprådet påtalat. I promemorian sägs att förslagen i sig inte bedöms leda till ökade kostnader. Förvaltningen bedömer dock att de åtgärder som utifrån vad som anges som skäligt kan leda till ökade kostnader. Regeringen har också, parallellt med remissbehandlingen, initierat en analys av kostnaderna som kommer att vägas samman med övriga remissvar.

Särskilt välkomnar förvaltningen promemorians förslag om en dialog om en politik för ett universellt utformat Sverige – ett samhälle som är planerat och utformat för att det ska fungera för så många människor som möjligt utan särskilda anpassningar. Förvaltningen försöker i sitt arbete, bland annat när det gäller när lekplatser planeras, att utgå från det beskrivna synsättet.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 16 september 2010 följande.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd godkänner och översänder tjänsteutlåtandet till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av ledamöterna Eva Fagerhem m.fl. (S), Ylva Wahlström (MP) och Kjell Marténg (V), *bilaga 1*.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 19 augusti 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har inte haft möjlighet att gå igenom hela det mycket omfattande materialet i departementspromemorian. Några detaljerade synpunkter kan därför inte lämnas, utan förvaltningen är tvungen att begränsa sig till några överväganden av mer principiellt slag utifrån ett kommunalt perspektiv.

Förvaltningen är mycket positiv till att tillgänglighetsfrågorna uppmärksammas och till att ett fortsatt arbete inleds om ett samhälle där alla har tillgång till och kan delta i samhällets gemenskap. Vad gäller de förslag som lämnas i den aktuella promemorian anser förvaltningen dock att ytterligare utredning och förtydliganden behövs på flera punkter.

Skälighet och kostnader

Åtgärder som en verksamhetsansvarig måste vidta ska enligt förslaget vara ”skäliga”. De skälighetskriterier som föreslås kan dock, enligt förvaltningens uppfattning, inte i tillräcklig grad kan fungera som spärr mot alltför kostnadskrävande åtgärder. I promemorian framförs att de förslag som lämnas i sig inte leder till ”ökade kostnader av betydelse”. Förvaltningen bedömer dock att de åtgärder som nu kan komma att krävas kan bli mycket kostsamma, eftersom det inte längre handlar om enkelt avhjälpta hinder utan om hinder som kräver t.ex. omfattande ombyggnation av fastigheter.

Förvaltningen anser att det inte bara behövs regler som innebär en miniminivå för vilka åtgärder som ska anses skäliga, utan även en maximinivå som kan motverka åtgärder som blir orimligt betungande eller äventyrar verksamheten för t.ex. mindre näringsidkare. Om inte sådana begränsningsregler anses möjliga att införa behövs ett annat finansieringssystem, exempelvis med statliga bidrag.

Definitioner och gränsdragningar

De diskrimineringsformer som nu finns i diskrimineringslagen handlar främst om direkta och indirekta åtgärder och uppträdanden. Det nu aktuella förslaget till komplettering tar sikte på underlåtenhet att vidta åtgärder för tillgänglighet.

Med underlåtenhet avses bl.a., enligt promemorian att ”åtgärder som i och för sig kan antas syfta till att skapa tillgänglighet men som inte är ändamålsenliga eller tillräckliga för att få en sådan effekt”.

Förvaltningen menar att det med detta blir svårt för en verksamhetsansvarig att kunna bedöma hur långtgående insatser som krävs för att de ska anses som tillräckliga, särskilt som promemorian avstår från att ge någon definition av själva begreppet tillgänglighet.

Förvaltningen finner också att förslaget inte är tillräckligt tydligt vad gäller hur kraven på tillgänglighet enligt diskrimineringslagen ska förhålla sig till krav i andra lagar och regelverk. Så som förvaltningen förstår saken skulle förslaget exempelvis kunna innebära att sådant som betraktas som tillgängligt enligt plan- och bygglagen blir ifrågasatt och föremål för prövning i domstol enligt diskrimineringslagen. Huruvida sådana prövningar är önskvärda och vilka regler som i så fall bör väga tyngst bör utredas.

Twister och diskrimineringsersättning

När diskrimineringsersättningen infördes var det med syfte både att ge upprättelse till den som drabbats och att avskräcka från lagöverträdelser. Ersättningens ska därför läggas på en högre nivå än som medges genom den vanliga skadeståndslagstiftningen. Förvaltningen anser att det finns en risk att staden genom de

nya bestämmelserna kan komma att tvista i domstol istället för att samarbeta med handikapporganisationerna om en ökad generell tillgänglighet som ju är det mål som alla bör sträva emot.

Tidsgräns

När bestämmelserna om enkelt avhjälpta hinder infördes år 2001 föreskrevs att hindren skulle vara åtgärdade senast år 2010. Någon sådan övergångstid ska inte gälla för de nya bestämmelserna i diskrimineringslagen, utan de ska gälla omedelbart. Verksamhetsutövaren kan således få svara för en underlåtenhet att vidta åtgärderna direkt efter det att lagen ändrats. Förvaltningen ifrågasätter om detta är rimligt och om inte någon form av tidsgräns borde finnas även i detta fall.

Sammanfattningsvis anser förvaltningen att det är positivt att med höga tillgänglighetsmål. Målen måste dock vara rimliga och realistiska och medge avvägningar mot andra samhällsmål och ekonomiska förutsättningar.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 30 september 2010 att överlämna tjänsteutlåtandet som sitt svar på remissen.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 13 september 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen bedömer att frågor kring diskriminering genom bristande tillgänglighet är angelägna och aktuella. Diskrimineringsförbudet föreslås gälla ett flertal samhällsområden, där det idag kan antas förekomma diskriminering genom bristande tillgänglighet. Många av förslagen i promemorian förefaller väl genomtänkta och rimliga. Det grundläggande perspektivskiftet avseende framtidens funktionshinderpolitik – från en inriktning på åtgärder för personer med funktionsnedsättning mot en mera universellt inriktad politik – är kanske det mest angelägna.

Tillgänglighet är inte bara trösklar och trottoarkanter. Därför är utredarens sätt att betrakta begreppet – likställt med användbarhet – mycket bra. Det tydliggörs därigenom att lagstiftningen avser många fler funktionshinder i samhället än de som kan lösas med byggnadstekniska åtgärder.

Det är mycket svårt att idag överblicka effekterna i praktiken för staden eller stadsdelsnämnden av utredarens förslag. För att detta ska vara möjligt måste praxis utvecklas i en rad frågor, t.ex. vad som ska betraktas som skäligt och hur nyttan för den enskilde av en tillgänglighetsåtgärd ska beräknas.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s tjänsteutlåtande daterat den 20 september 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Koncernledningen anser att promemorians förslag ligger väl i linje med stadens ambitioner, policies och program inom området. Departementets förslag innebär en viss tolkningsfrihet kring definitioner av funktionsnedsättning och rimlighet i åtgärder. Koncernledningen anser att rimlighets- och skälighetsbedömningen i sammanhanget är viktig vid beslut om när en eventuell diskrimineringsersättning skall utgå i förhållande till berörda fastighetsägare. Bedömningen bör beakta vilka

funktionsnedsättningar fastighetsägaren kan tillgodose och vad som är rimligt att kräva utifrån de berörda fastigheternas tekniska och funktionella förutsättningar då det gäller befintliga fastigheter.

Stadens bolag arbetar idag med en hög ambitionsnivå kring tillgänglighet och förslagen bedöms därför inte medföra några stora hinder eller ökade kostnader för bolagen.

Svenska Bostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse.

Svenska Bostäder anser att den bestämmelse som föreslås är bra och att den ligger väl i linje med de lagar och regler kring tillgänglighet som finns och tillämpas idag. Förslaget innebär ett förtydligande av alla samhällsområdets ansvar för att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta på likvärdiga villkor i samhällslivet.

En svårighet med bestämmelsen kan vara att skapa samsyn kring och förståelse för vad som är ”skäliga” tillgänglighetsåtgärder. Skälighet är i regel en sammanvägning av flera instansers bedömningar, där uppfattningarna inte sällan står i konflikt med varandra. Ett sådant exempel är kulturklassade fastigheter och bostäder.

En annan svårighet är att otydligheten kring begreppet funktionshinder och funktionsnedsättning. Tillgänglighet förknippas oftast med den synliga, fysiska miljön som höjdskillnader och framkomlighet. Andra funktionsnedsättningar skulle kunna innebära krav på åtgärder inom t ex belysning och luftkvalitet. I promemorian föreslås inte någon enhetlig definition av begreppen funktionshinder eller funktionsnedsättning. Vid en skälighetsbedömning skulle detta ytterligare kunna försvåra ett ställningstagande.

Vid ombyggnader av fastigheter med syfte att göra dem mer tillgängliga, bör hänsyn alltid tas till fastighetens ålder och eventuella skyddsklassning. Det kan också finnas andra förutsättningar som gör att en fastighet inte kan tillgänglighetsanpassas fullt ut.

Svenska Bostäder anser att den bestämmelse som föreslås är bra. Dock är det viktigt att kraven på åtgärder hos verksamhetsutövaren är rimliga och står i relation till de möjligheter och förutsättningar som denne har.

SISAB anser att de i promemorian framförda förslagen är bra och har i övrigt inga synpunkter.

Micasas remissvar har i huvudsak följande lydelse.

Micasa Fastigheter är positiv till förslagen i departementspromemorian. Micasa Fastigheter, som fastighetsägare av Stockholms stads vård- och omsorgsboenden, har ett särskilt ansvar att tillhandahålla tillgängliga och anpassade bostäder för stadens äldre och funktionshinderade. Det innebär att bolagets fastigheter i huvudsak redan är tillgängliga. Således innebär förslagen i promemorian att det inte kommer att leda till nämnvärt ökade kostnader.

RESERVATIONER M.M.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Reservation anfördes av Karin Rågsjö (v), Mia Sundelin m.fl. (s) och Stefan Nilsson (mp) enligt följande.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden beslutar att återropa nedanstående som svar på remissen.

Otillgänglighet ska klassas som diskriminering. Vi behöver gå längre än i departementspromemorian "Bortom fagert tal - Om bristande tillgänglighet som diskriminering (DS 2010:20). Alla människor, oavsett funktionsnedsättning, ska ha lika möjlighet till full delaktighet.

Lagstiftningen ska ställa krav på tillgänglighet, inklusive rätt att kräva ombyggnad och rätt för handikapporganisationer att överklaga plan- och byggärenden. Oklarheter om vad som avses med skäligen åtgärder i den föreslagna lagstiftningen i förhållande till bygglagstiftningen måste redas ut. All offentlig verksamhet ska vara tillgänglig för alla. Detta innebär att dyslektiker, synskadade och människor med ett intellektuellt funktionshinder ska kunna ta del av offentlig information.

Kommuner och landsting som inte uppfyller satta mål för tillgänglighet ska riskera kännbara sanktioner. Vi delar förvaltningens tvekan om sanktioner i form av diskrimineringersättning är tillräckligt effektivt för att motverka överträdelser av lagstiftningen.

För att kommunerna ska kunna leva upp till en strängare lagstiftning måste tillräckliga resurser ställas till förfogande.

Exploateringsnämnden

Reservation anfördes av Mirja Räihä Järvinen m.fl. (s) och Clara Lindblom (v) enligt följande.

1. Exploateringsnämnden beslutar att besvara remissen med följande:

Vi välkomnar att det i diskrimineringslagen införs ett förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Vi delar helt uppfattningen om behovet av perspektivskifte till ett mer universellt utformat Sverige och har sedan länge ställt oss bakom begreppet och visionerna "Design för alla". Otillgänglighet ska klassas som diskriminering. Vi behöver gå längre än i departementspromemorian "Bortom fagert tal – Om bristande tillgänglighet som diskriminering (DS 2010:20). Alla människor, oavsett funktionsnedsättning, ska ha lika möjligheter till full delaktighet. All offentlig verksamhet ska vara tillgänglig för alla. Detta innebär att dyslektiker, synskadade och människor med ett intellektuellt funktionshinder ska kunna ta del av offentlig information.

De oklarheter som finns när det gäller vad som avses med skäligen åtgärder i förhållande till exempelvis bygglagstiftningen måste redas ut. Om normerna i Plan- och bygglagen (PBL) visar sig vara lägre i förhållande till den ambition som avses i den nya lagstiftningen, bör PBL skärpas. Lagstiftningen ska ställa krav på tillgänglighet, inklusive rätt att kräva ombyggnad och rätt för handikapporganisationer att överklaga plan- och byggärenden.

Frågan är också om sanktioner i form av diskrimineringersättning är tillräckligt effektivt för att motverka överträdelser av lagstiftningen. Kommuner och landsting som inte uppfyller satta mål för tillgänglighet ska riskera kännbara sanktioner. Ytterligare sanktioner bör övervägas.

Avslutningsvis anser vi att om samhället ska kunna göras tillgängligt för personer med funktionsnedsättning måste högre krav ställas på kommunerna samtidigt som de får mer resurser.

Reservation anfördes av Emilia Hagberg (mp) enligt följande.

1. Exploateringsnämnden besvarar kommunstyrelsens remiss av Integrations- och jämställdhetsdepartementets PM om bristande diskriminering med nedanstående.
2. Protokollet i detta ärende förklaras omedelbart justerat.
Otilgänglighet ska klassas som diskriminering. Vi behöver gå längre än i departementspromemorian "Bortom fagert tal – Om bristande tillgänglighet som diskriminering (DS 2010:20). Alla människor, oavsett funktionsnedsättning, ska ha lika möjlighet till full delaktighet.

Fastighetsnämnden

Reservation anfördes av Rana Carlstedt m.fl. (S) och Mattis Ericson (V) enligt följande.

Fastighetsnämnden beslutar att godkänna kontorets förslag till beslut samt därutöver anför följande:

Själva huvudtesen är att bristande tillgänglighet skall kunna bedömas som diskriminering - och därmed kunna vara skadeståndsgrundande. Det är inte helt oproblematiskt, eftersom det försätter fastighetsägare och andra i en sits att kunna klämmas mellan olika behov. Det som avhjälpas en persons problem kanske förvärras för någon annan. Samtidigt så är viljan att göra installationer generellt låg varför ekonomiska incitament som fondstöd och annat, vid ombyggnationer, är rimliga. Skulle den diskriminerade ges rätt till skadestånd, bör detta kunna förenas med viten där de som inte installerar t ex hjälpapparat måste vidta åtgärder inom en viss tid eller annars betala. Då skulle faktiskt upplevda problem styra, snarare än betalningsförmåga.

Stadsbyggnadsnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Teres Lindberg m.fl. (S), Cecilia Obermüller (MP) och Maria Hannäs (V) enligt följande.

att stadsbyggnadsnämnden beslutar att överlämna stadsbyggnadskontorets yttrande till kommunstyrelsen, samt i övrigt anför följande:

Vi välkomnar att det i diskrimineringslagen införs ett förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Vi delar helt uppfattningen om behovet av perspektivskifte till ett mer universellt utformat Sverige och har sedan länge ställt oss bakom begreppet "Design för alla".

De oklarheter som finns när det gäller vad som avses med skäligen åtgärder i förhållande till exempelvis bygglagstiftningen måste redas ut. Om normerna i Plan- och bygglagen (PBL) visar sig vara lägre i förhållande till den ambition som avses i den nya lagstiftningen, bör PBL skärpas.

Frågan är också om sanktioner i form av diskrimineringsersättning är tillräckligt effektivt för att motverka överträdelser av lagstiftningen. Ytterligare sanktioner bör övervägas.

Avslutningsvis anser vi att om samhället ska kunna göras tillgängligt för personer med funktionsnedsättning måste högre krav ställas på kommunerna samtidigt som de får mer resurser.

Utbildningsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Roger Mogert (S) tillsammans med (MP) och (V) enligt följande.

Det är viktigt att i ärendet påpeka att tillgänglighet inte bara handlar om att komma in i skolans lokaler utan ta till sig det som sägs och i lokalen. Akustik är en viktig tillgänglighetsaspekt och måste prioriteras högre. Under förra mandatperioden beslutade utbildningsnämnden om tillgänglighetsanpassning av skolans publika lokaler utan att det omfattade akustik.

Äldrenämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Leif Rönngren m.fl. (S), ledamoten Eivor Karlsson (MP) och tjänstgörande ersättaren Brit Rundberg (V) enligt följande.

”Vi yrkar att förvaltningens förslag godkänns delvis beträffande att lagen ska införas men endast under förutsättning att en ytterligare genomgång av utredningen görs för att lagen ska uppnå minst samma nivå som FN:s konvention om ”rättigheter för personer med funktionsnedsättning” eftersom Sverige har ratificerat densamma.

Ett sanktionssystem som fungerar i praktiken måste utarbetas.”

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Leif Rönngren m.fl. (S), ledamoten Eivor Karlsson (MP) och tjänstgörande ersättaren Brit Rundberg (V) enligt följande.

”Lagen borde kunna träda i kraft direkt med särskilda bestämmelser för anstånd med införande i specifika fall och inte behöva dröja ända till mitten av 2012.”

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av ledamöterna Eva Fagerhem m.fl. (S), Ylva Wahlström (MP) och Kjell Marténg (V) enligt följande.

Till stora delar stödjer vi förvaltningen svar, men kompletterar med följande synpunkter:

Vi anser att i detta efterlängtade lagförslag måste de medfölja ekonomiska medel för att kunna förverkliga att färre medmänniskor blir diskriminerade och att våra domstolar inte får allt för många mål att hantera, utan de viktigaste måste vara att de faktiska hindrena undanröjs, innan lagstiftningen fullt träder i kraft i januari 2015.

Vidare anser vi att man bör ta del av andra länders erfarenheter som tidigare infört liknande lagstiftning, så man kan se vad som gått bra och mindre bra. Norge använde ett anpassningsbidrag vid sitt införande av ett liknande regelverk.

När de gäller faktiska anpassningskrav är det viktigt att synpunkter från olika handikappsråd tas tillvara på ett relevant sätt och att regelverket blir tydligt.

Det är hög tid att vi agerar aktivt och kraftfullt i denna antidiskrimineringsreform. Det handlar om FN:s mänskliga rättigheter vi ska förverkliga!